

בדין טרבות לאנשים ולנשים
"חוקים להודותם"

לב שזמע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל יטב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת כי תשא

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תורה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

ה מעלת הצדקה וסגולתה

☆ מנתינת צדקה לא יחסר כלום מממונו ☆ בדוק ומנוסה שהצדקה תוסיף עושר וכבוד
 ☆ יש מפזר ונוסף עוד ☆ הברכה שורה אצל המתנהג בנדיבות ☆ על ידי נתינת צדקה
 למטה - גורם שהקב"ה יתן צדקה לישראל מלמעלה

ח מתנה טובה יש לי בבית גנזי

☆ אך את שבתותי תשמורו וכו' לדעת כי אני ה' מקדשכם ☆ נשמה יתירה נותן הקב"ה
 באדם ערב שבת ☆ ושמרו בני ישראל את השבת - את הנשמה יתירה הנקראת 'שבת'
 ☆ לעשות את השבת - בעולם הזה - להיות ענף ממנו לעולם העליון ☆ לפי גודל האמונה
 בקדושת השבת - זוכה להרגיש את קדושתה

יב הכנה והשתוקקות לשבת קודש - 'לעשות את השבת'

☆ ימתין ויצפה בשמחה וברצון לביאת השבת ☆ כל אחד מזרע ישראל כפי ערך הכנתו
 - כך נשפע עליו אור קדושת השבת ☆ לדרתם - מלשון דירה - דעביד ליה דירה נאה
 בליביה ☆ אף אחר ההכנה וההשתדלות - ידע שכל השגתו אינה אלא מתנת חנם

טז מצות עונג שבת

☆ 'לעשות את השבת' - למעבד תפנוקי שבתא ☆ עונג שבת מצוה רבה היא ☆ לענג את
 שבת מתוך כוונה לקיים את המצוה ☆ האכילה עצמה עולה למקום הקודש - להיות
 מתברכין ונהנין ממנה כל העולמות ☆ קדושת מאכלי שבת דומה ל'מנחות' ☆ אכילת
 שבתות ויו"ט מביאה יראה וקדושה לאכילות שבימי החולין ☆ העיקר הוא התענוג הרוחני
 - נועם הנשמות

כ ושמרו בני ישראל את השבת - לדורותם

☆ סגולת השבת לדורות ישרים ומבורכים ☆ לעשות את השבת לדורותם - חינוך לחיבוב
 המצוות ☆ העת הראוי להלהיב בני ביתו לעבודת השי"ת - ביום השבת ☆ תוספות שבת
 הוכחה לחיבוב המצוות ☆ המזוזו לאחרים זוכה לבנים הגונים ☆ שכר תוספת שבת
 משתלמת בעולם הזה ובזכותה מקרבין את הגאולה

פרשת כי תשא

מעלת הצדקה וסגולתה

☆ מנתינת צדקה לא יחסר כלום מממונו ☆ בדוק ומנוסה שהצדקה תוסיף עושר וכבוד
 ☆ יש מפזר ונוסף עוד ☆ הברכה שורה אצל המתנהג בנדיבות ☆ על ידי נתינת צדקה
 למטה – גורם שהקב"ה יתן צדקה לישראל מלמעלה

הצדקה, ואין דבר רע ולא היזק נגלל בשביל
 הצדקה, שנאמר (ישעיהו לב יז) 'והיה מעשה
 הצדקה שלום"א'.

בדוק ומנוסה שהצדקה תוסיף עושר וכבוד

אכן, מצינו בטור שהוסיף על דבריו
 האמורים, שלא רק שלא יחסר לו
 לאדם מאומה מנתינת הצדקה, אלא

מנתינת צדקה לא יחסר כלום מממונו
 'כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם
 ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אותם'
 (ל יב). ידועים דברי בעל הטורים "ונתנו" אם
 תקראנה למפרע יהיה גם כן 'ונתנו'. לומר
 לך: מה שאדם נותן לצדקה יחזור אליו, ולא
 יחסר לו בשביל זה כלום (עיין גיטין ז).

וברמב"ם (הלכות מתנות עניים פ"י ה"ב) כתב
 'לעולם אין אדם מעני מן

א. ולהלן ממשיך הרמב"ם וכותב 'כל המרחם - מרחמין עליו, שנאמר (דברים יג יח) 'ונתן לך
 רחמים ורחמך והרבך'. וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם - יש לחוש ליחסו, שאין האכזריות
 מצויה אלא בעכו"ם, שנאמר (ירמיהו נ מב) 'אכזרי המה ולא ירחמו'. וכל ישראל והנלוה עליהם
 כאחים הם, שנאמר (דברים יד א) 'בנים אתם לה' אלוקים', ואם לא ירחם האה - על האה, מי
 ירחם עליו. ולמי עניי ישראל נושאים עיניהן. הלעכו"ם ששוואין אותן ורודפים אחריהן?! הא
 אין עיניהן תלויות אלא לאחיהן'.

וכך אמר הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זיע"א: נודע מספר יצירה (פרק ו) שאין לך מדה בעולם
 שלא נבראה לתועלת גדול בעבודת ה', אפילו המדות רעות והמגונות, כולם הם לצורך גדול. על
 דרך משל, השנאה - לשנוא הרשעים, והקנאה - בקנאת סופרים, והגאות - 'ויגבה לבו בדרכי
 ה" וכו'. וצריך להבין איך אפשר להשתמש במדת האפיקורסית לצורך קדושה. ואמר הוא ז"ל,
 אם בא אליך עני ומבקש ממך עזר וסעד, אל תהי צדיק הרבה לאמר: מסתמא יושע מן השמים,
 יש לנו אלקים קרובים אלינו. אך אז תהיה בדעתך כאלו כביכול אין מי שיושיעהו כי אם אתה,
 ואתה תשתדל בכל מיני השתדלות להושיעו מצרתו, ושפתים יושק (הובא בספר עשר צחצחות כט).

בזו הלשון "יש מפזר ונוסף עוד". אמר ר' אבהו, אם ראית אדם מפזר מעותיו לצדקה, הוי יודע שנוסף לו - שהוא מוסיף, שנאמר 'יש מפזר ונוסף עוד'.

ולהלך ממשיך המדרש ומביא שכן הוא להיפך, 'וְחוֹשֵׁךְ מְיוֹשֵׁר אֶךְ לַמַּחְסוֹר'. אמר ר' שמואל בר נחמן אמר ר' יוחנן: אם ראית אדם שהוא מונע עצמו מן הצדקה, הוי יודע שהוא מתחסר, שנאמר 'וְחוֹשֵׁךְ מְיוֹשֵׁר אֶךְ לַמַּחְסוֹר'¹.

הברכה שורה אצל המתנהג בנדיבות

ובחינוך (מצוה תפ) כתב 'וכל מבין דרכי התורה ומשיג לדעת אפילו מעט בחינ ערכה, ידע בבירור, כי המפזר מממונו אל הצריכים, נוסף עוד, וְחוֹשֵׁךְ מְיוֹשֵׁר אֶךְ

אדרבה, בזכות נתינת הצדקה הריהו מתברך בעשירות. וזו לשונו (וי"ד הל' צדקה סי' רמז) 'ואל יעלה בלבו עצה לומר איך אחסר ממוני ליתנו לעניים, כי יש לו לדעת, שאין הממון שלו אלא פקדון לעשות בו רצון המפקיד, וזה רצונו שיחלק לעניים ממנו, וזהו החלק הטובה שיהיה לו ממנו, כדכתיב (ישעיהו נח ח) 'והלך לפניך צדקך'. ועוד, כי הדבר בדוק ומנוסה, כי בשביל הצדקה שנותן לא יחסר לו, אלא אדרבה תוסיף לו עושר וכבוד'².

יש מפזר ונוסף עוד

והדברים הללו המה מקרא מפורש, שנאמר (משלי יא כד) 'יש מפזר ונוסף עוד, וְחוֹשֵׁךְ מְיוֹשֵׁר אֶךְ לַמַּחְסוֹר'. ובמדרש משלי (יא כד) מובא על פסוק זה

ב. ואין לזה גבול ומידה, שאם נותן צדקה בלי גבול - מתברך כנגד נתינתו בלי גבול, כמובא בדברי יחזקאל (פרשתן ד"ה כי תשא) בזו הלשון 'ומעשה רב שהרה"ק רבינו מנחם מענדל מרימאנוב זלה"ה, בירך לאיש אחד שיהיה עשיר והיה גביר אדיר מופלג. ושאל אותו הרה"ק רבינו נפתלי מראפשיץ זלה"ה, היתכן ליתן עושר מופלג כזה לאיש אחד. השיב לו הרב הק' מהר"מ זלה"ה, אני ברכתי אותן סתם בעשירות, והוא בעל צדקה גדול, ותיבת 'ונתנו' הוא למפרע גם כן - 'ונתנו', לכן כמו שהוא נדבן גדול בלי גבול, יתנו לו מן השמים גם כן בלי גבול. והנה יש טענה ליצר הרע לטעון שלא ירבה אדם ליתן צדקה, באמרו כי בקושי גדול בא לו הכסף, וכמעט יסתכן האדם בנפשו עבור מעות בעברו ימים ונהרות, וקור וחום לא יעצרוהו, ויומם ולילה לא יניח להרויח ממון בעמל רב, למה יתן מעותיו לאחרים בחנם. לזה אמר הכתוב 'כופר נפשו לה'. **שידע האדם שבזה שירבה בצדקה יפדה נפשו אצל ה' מחטאיו שהרבה לפשוע**, כמו שנאמר (דניאל ד כד) 'וחטאך בצדקה פרוק' וגו'.

ג. בחיד"א (פני דוד פר' ראה אות ל) כתב על הפסוק (דברים טו ט) 'נתון תתן לו ולא ידע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך בכל מעשך ובכל משלח ידך', שנאמר בו רמז ומוסר נוקב ויורד עד חדרי בטן. וזו לשונו 'מוסר גדול רמוז, כי הן האדם העשיר בעושרו נותן ומפזר ממון בתענוגי העולם הזה - משתאות וטיולים ומלבושים, וזה מפזר בשמחה ובטוב לב. וכשיבא העני לשאול, שכנה עליו עננה ומשתנות פניו, וסוף דבר לפעמים משלחו ריקם. וזה שנאמר 'נתון', מאחר דיש נתינה בענייני הגוף, מְהִיבֵל ימעט. 'תתן לו', לא תהא כהנת כפונדקית. 'ולא ידע לבבך בתתך לו' - ותהיה מר ונאנח, 'כי בגלל הדבר הזה יברכך' וכו'.

שהקב"ה נותן צדקה לכל ישראל. וזהו (דברים טז כ) 'צדק צדק תרדוף', פירוש כשאתה נותן צדקה, תהא כוונתך שצדק זה ירדוף הצדק העליון לעוררו.

והנה הצדקה הזאת שאדם נותן, אינו אלא כגומל חסד לפי שעה, כי בוודאי בלתי אפשרי להעשיר אותו שנותן, אבל צדקה שהקב"ה נותן הוא מעשרת לו לזרעו. וזהו (תהלים קג יז) 'וחסד ה' מעולם ועד עולם על יריאיו', כלומר בשביל יריאיו הנותנים צדקה - הם מעוררים חסדים על כל העולמות, כי כל העולמות עליונים צריכין לחסדים. 'וצדקתו לבני בנים', כנ"ל, שהצדקה של השי"ת ברוך הוא, הוא 'לבני בנים'.

וזהו 'בשרתי צדק בקהל רב', פירוש, על ידי צדקה שלי, אני מבשר צדקה בקהל רב, שאני מעורר שהקב"ה יתן צדקה לכל ישראל. הפסוק מקצר וכולל שני צדקות כאחד'.

למחסור, כי השם ידין את האדם לפי מעשיו ויעניקהו מברכתו כפי התקרבו אליה, ומדת הכילות מחיצה של ברזל בינו ובין הברכה, והנדיבות חלק מחלקי הברכה, ונמצא המתנהג בו - שהוא בתוכה, ישמע חכם ויוסף לקח'⁷.

על ידי נתינת צדקה למטה - גורם שהקב"ה יתן צדקה לישראל מלמעלה וראה בנועם אלימלך (ליקוטי שושנה ד"ה בשרתי בצדק) מה שכתב על הפסוק (תהלים מ י) 'בשרתי צדק בקהל רב' כו', וזו לשונו 'דהנה כתיב (שם פה יד) 'צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו', פירוש, מי שרוצה לשום פעמיו לדרך האמת - לילך בדרכי ה', צריך לעשות צדקה, וצדקתו מועלת לעורר על ידי זה צדקה העליונה, כדאיתא (שבת קלא:): 'הדבק במדותיו, מה הוא רחום כו' מה הוא חנון' כו'. והיינו על ידי שמחזיק במדה זו, הוא מעורר את המדה ההוא בעולם העליון, כי הכל תלוי בהתערותא דלתתא, ועל ידי שהוא נותן צדקה למטה, גורם

ד. למעשה, יש בנתינת הצדקה ב' חלקים שמשפיעים טובה על הנותן, הא' כמות הנתינה - גדול הסכום שנותן ממונו לצדקה, והב' הוא האיכות - הכח והרצון שגלווה לנתינת הכסף, כמובא בבינת ישראל (מהרה"ק ר' ישראל שפירא זיע"א, פר' שקלים ד"ה עשרים גרה) בזו הלשון 'עשרים גרה השקל (ל גא). הענין שהתורה הק' מזכירה סכום המטבעות הקטנות שבשקל, כדי להעיר אותנו, שלפעמים עיקר כח הצדקה הוא במטבע קטנה, כי מה שהאדם נותן לצדקה יותר מכפי יכלתו ורצונו, זוהי הצדקה הגמורה. ולפעמים אדם נותן סכום גדול לצדקה ואינו עושה כח בנפשו בנתינה זו, ולפעמים על ידי מטבע קטנה הוא מוציא כח גדול.

ולזה מזכירה התורה סכום המטבעות הקטנות שבשקל, שגודל כח נתינת הצדקה הוא בכמות ובאיכות, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (אבות פ"ג מט"ו) שהנותן מאה מנה לצדקה במאה פעמים, כחו גדול מנותן בפעם אחת, משום שבכל פעם הוא עושה כח בנפשו לטובה, ודו"ק'.

מתנה טובה יש לי בבית גנזי

★ אך את שבתותי תשמורו וכו' לדעת כי אני ה' מקדשכם ★ נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת ★ ושמרו בני ישראל את השבת - את הנשמה יתירה הנקראת 'שבת' ★ לעשות את השבת - בעולם הזה - להיות ענף ממנו לעולם העליון ★ לפי גודל האמונה בקדושת השבת - זוכה להרגיש את קדושתה

באותה ש'שבת' שמה, והיא נקראת אצלו בשם 'מתנה טובה', בודאי אין שיעור לחשיבותה וטיבותה, ומתנה כזו נתן הקב"ה לישראל על ידי שמירת השבת, ואם כן כמה צריך האדם להשתוקק להשיג חלק במתנה טובה זו שגייע לו על ידי שמירת השבת כראוי".

ובספרו נדחי ישראל (פרק לו) האריך החפץ חיים לבאר את גודל המתנה וחיוב השמירה עליה, וזו לשונו 'וביותר מזה, כאשר יתבונן האדם מי נתן לו גם חיות לכל רמ"ח אבריו, ומי נתן לו הדעת גם שם, אשר בלתי הדעת כבהמה נחשב, ומי מזמין לו שם פרנסה, הלא ה' הוא אשר הוא מחיה לכל בשר, הכזה גמול על כל מפעלו הטוב (בתמיהה).

ואלו יאמר האדון לעבדו קנין כספו, אני מרשה לך שכל הימים תעבוד לעצמך ותעבדני רק יום אחד בשבוע, ואף בשביל יום זה אתן לך מתנה טובה, כמה מהאבהה היה ניתוסף בלב העבד לרבו בשביל זה. ואף בעניינינו, הלא עבדים היינו לפרעה במצרים, ועשינו בכל יום בחומר ולבנים, והוציאנו השי"ת משם ברוב חמלתו ולקחנו לעבדים לו, והרשנו שבכל יום מששת ימי המעשה נוכל לעשות כל מלאכתנו, אך ביום השבת לא נעשה שום

אך את שבתותי תשמורו וכו' לדעת כי אני ה' מקדשכם

'ואתה דבר אל בני ישראל לאמר, אך את שבתותי תשמרו, כי אות הוא ביני וביניכם לדורותיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם' (לא יג). ובגמ' דרשו (שבת י): "לדעת כי אני ה' מקדשכם". אמר לו הקב"ה למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם'.

בספר בית ישראל (למרגא בעל החפץ חיים זצ"ל, פרק ב) מבאר מאמר זה בדרך משל, וזו לשונו 'ידוע דנמצאים בעולם הרבה מינים אבנים טובות ומרגליות שאין ערך ושיעור לשוים, ועולים בדמים מרובים ואין יד כל אדם ואפילו שרים גדולים ועשירים מופלגים אי אפשר להם לרכוש הרבה מינים אבנים טובות ומרגליות, ואפי' באוצרות מלכים אדירים קשה למצוא שיהיו נמצאים אצלם כל המינים שנמצאים בעולם, וכל מי שהוא מלך גדול יותר, בודאי אוצרותיו גדולים וחשובים יותר ממלך שהוא במדרגה קטנה ממנו. והנה קל וחומר בן בנו של קל וחומר, השי"ת שהוא מלך מלכי המלכים, ובודאי בלי ספק נמצאים בבית גנזיו כל חמודות, הכסף והזהב והאבנים טובות שאפשר להמצא בעולם, ומכל המתנות הטובות אין הקב"ה משתבח בהם כי אם

רבי שמעון בן לקיש: נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר (שמות לא טז) 'שבת וינפש', כיון ששבת, ווי אבדה נפש'.

ובזוהר חדש (פר' בראשית כט.) מבואר מהי האי נשמה יתירה. וזו לשון הזוהר 'ואמר רב נחמן, נפש יתירה נתוספת באדם ביום השבת. אמר ליה רבי, מאי נפש יתירה זו. אמר ליה: רוח הקדש ששורה עליו ומכתיר לאדם בכתר קדוש בכתרי המלאכים, והוא מאותו רוח שעתידי לשרות על הצדיקים לעתיד לבא. ועל כן חייב אדם לכבד את יום השבת - על האי אושפיזא קדישא דשרי' עמיה'.

ושמרו בני ישראל את השבת

- את הנשמה יתירה הנקראת 'שבת'

ובאור החיים (לא טז ד"ה עוד יתבאר) כתב, שהנשמה יתירה - היא המתנה טובה מבית גנזי, ו'שבת' זהו שמה של הנשמה ההיא, ועלינו לשומרה ולהתנהג עמה כמו העולם שהיא באה ממנו.

ורמז זאת במאמר הכתוב (לא טז) 'ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדרתם ברית עולם'. וזו לשונו 'עוד

פעולה לכבודו, ורק נראה לקדש את היום הזה ולזכור כי ששת ימים עשה ה' את השמים והארץ, ושבת ביום השביעי.

וממילא כאשר נתבונן כי הוא אדון על הכל, והוא מחיה אותנו בחסדו, נראה לאהבה אותו בלבבנו ונפשנו, ואחר כל זה, עבור זה היום גופא גם כן יתן לנו שכר מרובה לעולם הבא, [וכמו שאמרו חז"ל, אמר לו הקב"ה למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם, והוא מרמז על המתן שכר, כמו שאמרו בגמ' (שבת י:), ובודאי באוצרותיו של הקב"ה נמצאו דברים נחמדים מאד, כי לפי ערך כל מלך - כן אוצרותיו, וכיון שהקב"ה משבח אותו הדבר, ואומר 'מתנה טובה יש לי בבית גנזי', מסתמא השכר גדול בלי גבול], כמה אנו צריכין לשמור דבריו ברוב חבה, וליתן לו רוב תודה על זה'.

נשמה יתירה נותן הקב"ה

באדם ערב שבת

והנה מצינו בגמ' (ביצה טז.), שבכל שבת אנו מקבלים 'נשמה יתירה' שהולכת מעמנו בצאת השבת. וזו לשון הגמ' 'דאמר

ה. בספר זכרון זאת (מהרה"ק החוזה מלובלין זיע"א, השמטות לפרשתן) מובא 'שמעתי שדקדק הרב האיש האלוקים קדוש ר' ישראל הבעש"ט, למה אנו אומרים זה בתחלת השבת 'שבת וינפש' - כבדרש 'וי אבדה נפש', די לזה בשעתה במוצאי שבת. וידוע מה שתיריך הוא ז"ל, להוסיף לנו אהבה ושמחה משבת קודש, בזכרנו כי אחרי כן תפסוק הנשמה היתירה הגדולה של שבת, כאשר האריך במשל ובמליצה'.

ובשפת אמת (פרשתן שנת תרלא ד"ה וכתבו חז"ל) הביא קושיא זו ומביא גם כן תירוץ בשם הבעש"ט זיע"א, וזו לשונו 'ומקשינן, כי ענין 'וינפש' שייך במוצאי שבת וכו'. ובשם הבעש"ט כתבו, כי נכתב זה בשבת, שעל ידי שידועין זה בשבת, כי בחול ניטל זה, משמרין יותר יום שבת - שלא לילך בטל בעת מצוא הנשמה יתירה המסייעת לעבודתו יתברך'.

והוא מה שצוה ה' באומרו 'ושמרו בני ישראל את השבת', פירוש נשמה הנקראת 'שבת', ותכלית שמירה זו היא השגת עולם ששמו שבת. והוא אומר 'לעשות את השבת'.

לעשות את השבת - בעולם הזה - להיות ענף ממנו לעולם העליון

ולהלן ממשיך האור החיים ומחדש חידוש מופלא, שהתענוג של שבת בעולם העליון, לא יתכן אלא אצל מי שהתענג בו כבר בעודו בחיי חיותו בעולם הזה. וזו לשונו 'ותדע, כי מן הנמנע החלטי ששיג אדם עלות לעולם עליון, זולת באמצעות השגת ענף ממנו בהיותו בעולם הזה, ולזה אם לא ישיגו ישראל בחינת נשמה זו, אין בהם יכולת לעמוד בגדר עליון. והוא אומר 'לעשות את השבת', פירוש שבאמצעותו תעשו לכם את השבת, שתוכלו השג עמוד שם ולהתענג נפשם בגנזי עליון. ואומר 'לדורותם', כי שם יתקבצו כל דורות בני ישראל, שהיא בחינת עולם הבא¹.

לפי גודל האמונה בקדושת השבת - זוכה להרגיש את קדושתה

והנה כל אשר בשם ישראל יכונה, יש לו שייכות עם קדושת השבת - כל אחד לפום דרגא ושיעורא דיליה, כמובא

יתבאר על פי דבריהם ז"ל (ביצה טו.), שאמרו, שביום שבת באה נשמה יתירה לישראל, כרמוז באומרו 'שבת וינפש', והוא סוד הנעלם שלא גלהו ה' לאומות, כאומרים ז"ל (שם) נשמה יתירה לא אודעינהו וכו'.

וענין נשמה זו היתירה, רמזו מקומה - רבותינו, באומרים 'מתנה טובה בבית גנזי', וידוע, הוא מקום הנקרא 'גנזי המלך', שהוא בחינת עולם עליון, ונשמה זו מחצבה שם היא, ולזה תקרא 'שבת', כאומרים 'ושבת שמה' - כשם העולם שממנו היא, שנקרא עולם שכולו שבת (ר"ה לא.).

ועולם זה אין בו עצבון, ועליו לא בא כדבריהם בו אלא עונג ושמחה. ולזה צוה ה' להרחיק ביום שבת כל אותם בחינות החול, המלאכה והעינוי, כי באחת מהנה תגעל הנשמה משבת בקרב איש.

ולזה תמצא שעיקר איסור אזהרת מלאכות שבת, ביאר ה' שהם במחשבה, כאומרים (ביצה יג.) 'מלאכת מחשבת אסרה תורה', ואפילו דבור של חול אסור (שבת קיג.), דכתיב (ישעיה נח) 'ממצוא חפצך ודבר דבר', והכל לצד תוספת נשמה העליונה, לעשות לפניה כסדר עולם שבאה ממנו.

1. מובא בתורת אבות (שבת אות קיד) בזו הלשון 'סיפר (הרה"ק ר"א מסלונים זיע"א) מהרה"ק ר' שלום מפרוביטשץ ואחיו רבי ישראל חיים ז"ל, שנתגדלו בבית הרה"ק ר' שלמה מקרלין ז"ל, ופעם אחת בליל ש"ק התהלך הק' אחרי שולחנו בחדרו, ופנה אליהם ואמר: איהר הערט וואס מ'זאגט, אפילו זה שלומד ומקיים את התורה ושומר שבת, אלא שאינו מעורר את לבו להרגיש תענוג שבת, אז כשזוכה להיות בגן עדן, אינו שם אלא כמו ספסל, ואין משפיעים לו תענוג. ושאלו ר' שלום: פעטער, ווער זאגט אייך. ואמר לו: הא מיין קינד, אז דו וועסט העלטער, ווערן וועסטו אויך וויסן'.

המרגיש יודע בעצמו, והתורה מעידה 'קדש הוא לכם' - לכל איש ישראל. וכפי רוב האמונה שאדם מאמין בקדושת שבת ששורה בו - כך מתגלה לו שיוכל להרגיש הקדושה גם כן!¹

בשפת אמת (פרשתן שנת תרמ"ח ד"ה עוד יתבאר) בזו הלשון 'ובאמת צריך כל איש ישראל להאמין כי נמצא בו הקדושה בשבת קודש, הן רב הן מעט. כי 'קדש הוא לכם' קאי אפילו למי שאינו מרגיש הקדושה, כי

ז. ואפילו מי שחושב שהוא מפשרטי העם, יכול לטעום טעם קדושת השבת מעין עולם הבא - כאשר מתכוון אליה כראוי, וכפי שיש ללמוד ממה שמסופר בספר החכמה מא"ן (עמ' צ) מה ששמע מהחסיד המפורסם ר' יוסף צינעס ממעליץ הי"ד, שנמנה על חסידי הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זיע"א, ושם שמע את הסיפור ממי ששמע מפי בעל המעשה.

נוהגים היו חסידי הרה"ק ר' מנחם מענדל מרימנוב זיע"א בעיר אחת, לשכור עגלה כדי לנסוע לרבם על יום השבת, ובהגיעם לעיר רימנוב היו החסידים פונים לבית רבם, והבעל עגלה שהיה איש פשוט שאינו מבין בגודל קדושת שבת, היה פונה לאכסניא שלו לדאוג על הסוסים, והיה מכלה את כל השבת בשינה ואכילה, וביום ראשון היו החסידים חוזרים עם אותו בעל עגלה לעירם.

פעם אחר פעם היה הבעל עגלה שומע מהחסידים עד כמה הם נהנו מעין עולם הבא בשבתם שבתם אצל רבם הק', עד שפעם אחת חשב בעל העגלה לעצמו, הרי אני נוסע לרימנוב יותר מכל החסידים, ולמה אגרע שאף פעם לא אהנה כמו החסידים משבת אצל הרבי הק'. החליט וכן עשה. בשבוע הבא ששכרו אותו החסידים, הוא הצטרף אליהם להתחמם מאורו הקדוש של הרבי.

באמירת דברי תורה עשה אזנו כאפרכסת אולי ישמע ויבין דבר מהדברים, אך כמובן שהוא לא הבין את כל דברי הרבי, חוץ מדבר אחד ששמע, שהרבי אמר בשלחנו הק' 'שכאשר יהודי עושה כל ההכנות לכבוד שבת קודש, אזי הוא טועם טעם שבת'. והדברים נכנסו לליבו.

כששב לביתו, לקראת השבת אמר לאשתו, שבערב שבת זו הוא רוצה לעסוק בהכנת השבת. הלך עם העופות להשוטח, ניקה אותם, הכשירים ומלחם. ולאחר מכן עסק בבישול ואפיה, וכך בכל הכנות השבת טרח בכל מאודו. ובהגיע זמן הדלקת הנרות, הרגיש אור גדול אשר כמותו לא הרגיש מימיו, ממש מעין עולם הבא.

אמנם בשבוע שלאחריו, הגם שעסק בעצמו וטרח בצורכי שבת - כמו בשבוע העבר, לא הרגיש מאומה מקדושת השבת. וכך בשבוע שלאחריו. ונעשה לו מכך עוגמת נפש גדולה מה חטא שאינו זוכה להרגיש את נועם אור השבת.

נמלך בדעתו והחליט לנסוע להרה"ק מרימנוב לשאול על פשר הדבר, מדוע בשבת הראשונה הרגיש אור השבת על ידי ההכנות שעשה - כדברי הרבי, אך בשבתות שלאחר מכן פסק ממנו טעם מתיקות אור השבת.

הכנה והשתוקקות לשבת קודש – 'לעשות את השבת'

★ ימתין ויצפה בשמחה וברצון לביאת השבת ★ כל אחד מזרע ישראל כפי ערך הכנתו - כך נשפע עליו אור קדושת השבת ★ לדרתם - מלשון דירה - דעביד ליה דירה נאה בליביה ★ אף אחר ההכנה וההשתדלות - ידע שכל השגתו אינה אלא מתנת חנם

וזהו כבוד השבת, כמו שפסק הרמב"ם (הל' שבת פ"ל ה"ב) בהאי לישנא 'איזהו כבוד,

זה שאמרו חכמים, שמצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין וכו'. ומתעטף בציצית, ויושב בכבוד ראש, מיחל להקבלת פני השבת, כמו שהוא יוצא לקראת המלך'.

כל אחד מזרע ישראל כפי ערך הכנתו - כך נשפע עליו אור קדושת השבת

כדברים האלה כתב האוהב ישראל (פרשתן) 'באמת ראוי ונכון לכל איש משכיל ונבון לשום אל לבו לצפות ולייחל כל ימי החול להיות משומרי שבת, כמו (בראשית לז יא) 'ואביו שמר את הדבר', ולהתלהב מאוד מתי יגיע יום השבת הק', ולהיות מקוה ונכסף ומשתוקק למתנה חמודה זו הגנוזה - הבאה ביום השבת השפעת הקדושה והשגת הרוחני הנשפע מלמעלה - על כל אחד ואחד מזרע ישראל לפי ערך השגתו ומדריגתו שיוכל לקבל, כי

ימתין ויצפה בשמחה וברצון לביאת השבת

'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם' (לא טז). יש לומר שבפסוק זה נרמז הדרך להיכנס לשבת קודש, אשר תחילתה בעבודת ששת ימי המעשה, בהתבוננות על גודל יקר ערכה של השבת, יחד עם צפיה וכיסופין לבוא השבת, וכמובא באור החיים על הפסוק הנזכר (ד"ה עוד ירצה), וזו לשונו 'על ירצה דרך אומרו (בראשית לז יא) 'ואביו שמר את הדבר', פירוש ממתין ומצפה מתי יבא. והכונה בזה, לצוות שלא יהיה השבת כדבר טורח לצד מניעת מלאכת הרצון ומצוא החפץ, אלא צריכין לשמוח בו בשלימות הרצון וחפץ בדבר, ותמיד יהיה ממתין ומצפה מתי יבא'.

ובהמשך דבריו כתב עוד 'צריך להכין עצמו בקדושת שבת, ויצא כחתן לקראת כלה, ויהיה יושב ומשמר עד שיגיע השבת'.

קם העגלון ונסע ביום חמישי בשבוע אל העיר רימנוב. אבל כשהגיע לשם, כבר היה לאחר הלילה של הרה"ק מרימנוב זיע"א - שנסתלק בו ביום לבית עולמו. כשומעו זאת, התעלף מרוב צער. לאחר שעוררו אותו, שאלו אותו איזה קשר היה בינו לבין הרבי. וסיפר להם את כל אשר קרהו, ועל השאלה שחשב לשאול את הרבי, מה יעשה כדי להרגיש את האור המופלא של יום השבת, ועתה רבינו איננו, כי לקח אותו האלוקים.

באותה העת עמד שם אדם גדול, שנענה ואמר לו: אני אסביר לך פשר הדברים. בשבוע הראשון עשית הכל 'לכבוד שבת' בעצמה, ולפיכך הרגשת טעם שבת, כהבטחת הרבי זיע"א, אבל בשבוע

לדרתם - מלשון דירה

- דעביד ליה דירה נאה בליביה

והנה מצינו בזוה"ק (תיקונים תיקון ו כב): לדייק ממה שנאמר לדרתם בלא וי"ו, שהוא מלשון דירה, שהאדם צריך לתקן לתקן בליבו דירה נאה לשבת.^ט

ובתורת אבות (פרשתו, ד"ה לעשות) מובא לבאר את משמעות הדבר שיש

ודאי בעי הכנה רבה כל וא"ו ימי המעשה על קדושת שבת שיושפע מלמעלה, וכפי הכנתו במחשבה ובדיבור ובמעשה, כמו כן תהיה השגתו כנודע לכל מביני מדע, וכמו שאמר הכתוב (שמות טז ה) 'והכינו את אשר יביאו'. והיינו שהאדם צריך לטרוח את עצמו כל ימי החול, כדי שיהא לו מה בשבת, וימי שטרח בערב שבת כו' (עבודה זרה ג.)^פ.

השני כבר לא עשית זאת לכבוד שבת, אלא רק בשבילך, כדי להרגיש את אור השבת, וממילא כיון שלא התכוננת לכבוד שבת, לכן לא טעמת טעם שבת.

ח. בספר שיח שרפי קודש (שבת אות לב) מסופר בזו הלשון 'הרה"ק ר' אברהם מפאריסאב זצ"ל אמר בשם הגה"ק בעל חידושי הרי"מ זצלה"ה, שאמר בשם מורו רבינו הק' מקאצק זי"ע, שאמר בזו הלשון: 'איך ווייס נישט וואס זיי ווילען פון מיר האבען, א גאנצע וואך טהיט יעדערער וואס ער וויל, און אז עס קימט שבת קודש, טהיט ער זיך אהן די שווארצע קאפיט"ע אין די שווארצע גארטע"ל אין דאס שווארצע שטריימעל, אין איז שוין א מחותן מיט דעם 'לכה דוד', איך זאג כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת'.

ועל זה אמר אדמו"ר הגה"ק בעל חידושי הרי"מ זי"ע: 'איך זאג 'אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו' (תהלים צז ג), אז מען גייט דערפריער מיט א התלהבות, אין מען פארברענט אלע גימיינקייטען איז דער נאך 'האירו ברקיו תבל', שאהנט דער שבת אין עם אריין, אין ווידער אז מען גייט טאקע צו מיט בושה, מען שעמט זיך מען זאגט וואס פאר א מחותן בין איך מיט דעם שבת, נעמט דער שבת איהם צי מיט די בושה'. (הרבי מקאצק זי"ע"א אמר, איני יודע מה רצונם ממני, בכל ימי השבוע עושה כל אחד מה שלבו חפץ, וכשבא שבת קודש מתעטף הוא בקפוטת השחורה ובאבנט השחור ובשטריימל השחור, וכבר הוא מחותן עם הלכה דוד', אני אומר, 'כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת', עכ"ד.

ואני אומר, 'אש לפניו תלך ותלהט סביב צריו', אם הולכים מקודם בהתלהבות ושורפים כל הכיעור, לאחר מכן 'האירו ברקיו תבל', מאיר השבת לתוך האדם, ובאם הולכים עם בושה, ומתביישים ואומרים: מה מחותן אני עם השבת, לוקח אותו השבת יחד עם בושתו).

ועל כך סיים הרה"ק מפארוסוב הנ"ל, ואמר 'אז עס קימט שבת, אין אז א יוד ביירעכענט זיך פון א גאנצע וואך, אין ער זעהט אז עס איז נישט אזוי ווי עס בעדארף צו זיין, פונדעסט וועגען זאל ער נישט ווערען אבגיפאלען, נאר ער זאל זאגען 'מה דהוה הוה', נאר פון א צינד אהן, וועל איך מיך נעמען צו עבדות השי"ת, כנאמר בזמירות לש"ק 'שישו ושמחו כמקבלי מתן נחלא'ל, אזוי ווי ביי מתן תורה, שהיו ישראל מקודם במצרים במדרגה נמוכה, אעפ"כ אמרו גם כן 'מה דהוה הוה', אכן מעכשיו נקבל עלינו עול מלכות שמים, כן כשמגיע יום השבת, צריך כל אחד לומר כנ"ל ולקבל עליו על להבא', והבן'.

מה שמקבל מהשבת הרי זה מתנה טובה מן השמים, וכמו שכתב האוהב ישראל (בהמשך דבריו הנ"ל) 'אך אע"פ שמכין את עצמו בכל היותר אפשרי לקדושת שבת בכל יום, אל יאמר האדם בלבו כי לפי הכנתו ראוי הוא להיות נשפע עליו אור קדושת שבת, ובדין הוא שיטול שכרו, דבאמת הוא רק מתנה טובה ודרך חנינה מאת השי"ת, כי אף אם יכין האדם את עצמו בכל מיני הכנות שבעולם, מכל מקום אינו ראוי להקדושה העליונה הנפלאה זו שמשפיע לו השי"ת ביום השבת קודש, זולת למתנת חנם יחשב, ועל זה צריך הכנה גם כן להכשיר את עצמו, שיהיה לו בית קיבול וכח לקבל ולהכיל שפע מתנה טובה וחמודה זו, כי מה יוסיף להאדם מתנת השי"ת אם לא יהיה כלי לקבלה, ומצדו ית' לא יבצר, זולת מצד חסרון כח המקבל. אשר על כן צריך כל איש ישראל להכין את עצמו בוא"ו ימי המעשה, להיות כלי מוכשר לקבל מתנה הק' הבאה לו מבין גזני אוצר המלך מלכו של עולם ית'.

לאדם דירה בליבו, וזו לשונו "לעשות את השבת לדורותם", לדרתם חסר כתיב, לשון דירה, לעשות את השבת לדירת קבע לדור בה. וכמו ענין הדירה, אשר איפוא שהאדם מסתובב כל היום בשווקים וברחובות, אין דעתו מיושבת עליו - עד שחוזר לדירתו ולביתו, כמו כן צריך להשתוקק כל השבוע להיכנס לשבת - מקום דירתו הקבועה'.

והיינו שהשבת צריכה להיות עיקר דירתו וענינו של האדם - בבחינת דירת קבע, ואילו שאר צרכי העולם הזה השייכים לששת ימי המעשה יהיו טפלים אצלו כדירת ארעי. וממילא בכל ימות השבוע כל מעייניו יהיו נתונים אל השבת, מתי תבוא השבת ותנוח עליו דעתו.

אף אחר ההכנה וההשתדלות - ידע שכל השגתו אינה אלא מתנת חנם

ככלות הכל, אחר כל ההכנה וההשתדלות, ידע האדם שכל

באפן אחר מתאמרא בשם החידושי הרי"ם על השייכות של כל אחד עם שבת, שכשם שכל יהודי מחותן עם השבת בעונש של 'מחלליה מות יומת' - אף בלא הכנה, כך הוא מחותן עם 'זכור את יום השבת לקדשו' - אף בלא הכנה.

ט. זו לשון הזה"ק 'הדא הוא דכתיב 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם', זכאה איהו מאן דמתקן לה דירה נאה בלביה'.

י. מצינו בחפץ חיים (נדהי ישראל צד.) ביאור ומשל נאה מהו אות השבת. וזו לשונו 'התורה זההירה על שמירת שבת י"ב פעמים, ואמרו חז"ל (עיין בזה"ק פר' בשלה מז.) כל המשמר את השבת כאלו מקיים כל התורה כולה, וכל המחלל את השבת כאלו כפר בכל התורה כולה וכו'. 'ושמרו בני ישראל את השבת וכו' ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים' וגו'. הכתוב קרא שבת בשם אות, להורות לנו על גודל ענינו.

מצות עונג שבת

★ 'לעשות את השבת' - למעבד תפנוקי שבתא ★ עונג שבת מצוה רבה היא ★ לענג את שבת מתוך כוונה לקיים את המצוה ★ האכילה עצמה עולה למקום הקודש - להיות מתברכין ונהנין ממנה כל העולמות ★ קדושת מאכלי שבת דומה ל'מנחות' ★ אכילת שבתות ויו"ט מביאה יראה וקדושה לאכילות שבימי החולין ★ העיקר הוא התענוג הרוחני - נועם הנשמות

הלשון 'וינטרון בני ישראל ית שבתא, למעבד תפנוקי שבתא לדריהון קיים עלם'.

'לעשות את השבת' - למעבד תפנוקי שבתא

בתרגום יונתן פירש את הפסוק (לא טז) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם, בזו

ובתניא רבתי (סי' יח) מובא שעונג שבת כולל כל מיני תענוגים ולא

והוא [משל] לאחד מבעלי המלאכה והמסחר שמציב על ביתו מבחוץ איזה אות הנקרא בל"א [שְׁלֹט], לצייין לפני הכל ענין מלאכתו ומסחריו. והנה כל זמן שהאות נצב על הבית מבחוץ, מורה לנו שהבעל מלאכה הזה הוא דר עדיין בדירה זו, אך אם לפעמים נסע לדרך על איזה ימים, מ"מ עדיין לא עקר דירתו מהבית הזה מכל וכל, משא"כ כשנוטל האות מבחוץ, מוכח דהבעל מלאכה עקר דירתו מכל, מהבית הזה, ואינו מצוי כלל.

כן הוא ממש בענין שבת, כי הוא אות המעיד שהשי"ת ברא את העולם בששה ימים ונח ביום השביעי, והוא גם כן אות על האיש הישראלי השומר שבת ומקיימו, שהוא מאמין בהקב"ה בורא העולם ומחדשו וכו'. לא כן אם ח"ו הוא מחלל שבת, בזה הוא מסלק האות מעל עצמו, ומראה שהוסר מקדש ד' מתוך לבבו. ועל כן אמרו 'כל המחלל את השבת כאלו כפר בכל התורה כולה'.

יא. מן הראוי להדר ולקנות בשמחה, הרחבה ונפש חפצה, ולזכות על ידי כך לעושר וחכמה, כמובא בשבט מוסר (פרק טז קג-קד) 'בני, הוי זהיר כשאתה מוציא הוצאות לסעודת שבת ומועד, הוציא אותם בעוד שאתה רעב, שעל ידי כך תרבה בהוצאה, לפי שהרעב יראה לו שלא ישבע, ומרבה לקנות. ובימי השבוע להפך, אחר שאתה שבע צא לקנות. בני, הוי זהיר כל הוצאה שאתה מוציא לדבר מצוה - יהיה בשמחה רבה, ותזכה לעושר ולחכמה'.

ובאבקות רוכל (כלל ג' פרט ד) מובא 'איתא (בשבט מוסר): כל צרכי שבת יעשה בשמחה. ואיתא במדרש 'ויהי' - צרה. 'והיה' - שמחה. מעתה קרוב הדבר לפרש כוונת (שמות טז ה) 'והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו. 'והיה' - שיהיה כל מה שמכין בשמחה ובחזרה, וליכא מידי דלא רמוז באורייתא'.

וגדולה מצות הכנה זו, כמובא במורה באצבע להחיד"א (אות קלד) 'ישתדל להכין בעצמו איזה דבר מצרכי שבת, לקנות איזה דבר על ידו וכיוצא. ויכוין לקיים מצות עשה (שמות טז ה) 'והיה

מאד במצוה זו, ואמרו (שבת קיח.), דכל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, וניצול משעבוד מלכות זוכה עבור זה לעשירות, ועיין שם עוד כמה מאמרים בענין זה¹⁷.

לענג את שבת מתוך כוונה לקיים את המצוה

ובשו"ת רב פעלים (חלק ג - אורח חיים סי' כב) מובא 'חקרתי בענין עונג שבת,

דווקא במאכל ומשתה, וזו לשונו 'וצריך לענג את השבת במאכל ובמשתה ובמטעמים ובמיני מגדים ובכל מיני עונג'¹⁸.

עונג שבת מצוה רבה היא

ובמשנה ברורה (או"ח סי' רמב א) כתב 'הנה עיקר מצות עונג שבת נתפרש לנו על ידי הנביאים, וכמו שנאמר 'וקראת לשבת עונג'. ויש פוסקים שסבירא להו דעיקרו הוא מן התורה וכו'¹⁹. והפליגו חז"ל

ביום השישי והכינו את אשר יביאו'. וכתבו גורי האר"י זצ"ל: כי הטורח בצרכי שבת בעצמו בשמחה, מתכפרין לו עוונותיו²⁰.

יב. ראה מה שכתב בעל סדר היום (סדר קבלת שבת והדלקת הנר ותפלת ערבית), שראוי לעשות כל טצדקי כדי שיום השבת יהיה יום שמחה ועונג – היפך העצבות והיגון, וזו לשונו 'וצריך להתפלל בערבית בניגון וקול זמרה, לשמחת הכלה הבאה אלינו נפש יתירה. וראוי לשמח אותה ואותנו בכל דבר הבא על דינו, ואם יש לו קטטה עם חבריו או עם אנשי ביתו, יעבור על כל פשע ולא יזכור שום עון ביום השבת הק', אלא אהבה וחבה ושלוש וריעות. ולא יחלל השבת בכל דבר שהוא חול, כי פוגם בזה קדושתו ומעלתו, כי קדושת השבת רומז לענין גדול אשר אין שם אלא מנוחה והשקט וכל קטטות ומריבות ספו תמו וכל עולתה קפצה פיה. לכן ראוי לכל בעל נפש להתנהג בו כפי מדתו ולשמור אותו כדין וכדת ולהרחיק ממנו כל יגון ואנחה ביום השבת' וכו'.

ובספר דברי אלימלך (פר' עקב ד"ה ובוזה נבאר) כתב 'כמו ששמעתי מאמו"ר זצ"ל (הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ממאגלניצא זיע"א), שאמר לו דודו הה"ק הצדיק מו"ה משה זצ"ל מקאז'נין, ששמע ממנו שהתאנה בשבת, ואמר לו גם להתאנה ולהיות מיצר על מילי דשמיא אסור בשבת, וזהו [מש"כ במדרש (פר' עקב ג)] 'לא נתתי לך אלא לטובתך' - לשמוח ולהתענג, ועל ידי זה תבוא לבחינת מעין עולם הבא כל אחד לפי מדרגתו'.

יג. בשער הציון (שם) ציין שם 'רמב"ן בפר' אמור. ועיין בספר החינוך מצוה רצ"ז, ובבית יוסף סימן תפ"ז, דלדידהו הוא מדברי סופרים, ועיין בסימן רפ"ח ובסימן תפ"ז מה שכתבתי שם. ואפילו לדידהו צריך לזהר מאד בזה, שחמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה, ושכרו מפורש בקבלה, 'אז תתענג על ה' וגו'. ועיין בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן קכ"ז). ובשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קס"ח).

יד. באמרי נועם פר' תולדות ד"ה והיה אז) איתא 'ידוע זאת, אשר בכח קדושת שבת קודש משפיעין ברכה רוחנית וגשמית, כי מתענוגי מאכלי שבת ממשיכין שפע גשמיות, וממה שמזמירן שירות ותשבחות של שבת ממשיכין שפע רוחניות, והוא תורה וגדולה ביחד'.

קדשים, כפי שיש ללמוד מדברי הסיפור של שבת (חלק א שורש ה ענף ג אות ז) 'הרי דבשבת האכילה עצמה עולה למקום הקודש - להיות מתברכין ונהנין ממנה כל העולמות. וע"ז רמזו הקרא 'ויום השביעי יהיה לכם קודש', פירוש, שביום השביעי אפילו ה'לכם' שהוא אכילה ושתיה, הגשמיות הוא קודש ועולה למקום הקודש, והכל באופן שבארנו, שיהיה אוכל לשם זה. ואז שכרו גדול כפול ומכופל עד בלי שיעור וערך לפי ערך התענוג והנחת רוח שמגיע לצור העולמים ב"ה מזה וכל העולמות הקדושים וכו'. אשר על כן כל אדם צריך לנהוג שמחה גדולה בשבת, ולבלי להראות בו שום עצבות ודאגה כלל, רק להתענג על ה' ולהרבות בתענוגי שבת בכל מיני תענוג, הן באכילה ושתיה הן מלבושים נאים כפי מה שיכול, והכל לשם ה' כאמור¹⁰.

קדושת מאכלי שבת דומה ל'מנחות'

וראה את המובא בבני יששכר (מאמרי חודש תמוז - אב מאמר א מהות החודשים) 'ועוד אומר לך: דכירנא כד הוינא בימי חורפי הייתי משמש לפרקים לצדיק אחד שהיה

דאזהרה שמענונו מפי סופרים ומפי ספרים בענין המצות, שאם היא מצוה מן התורה צריך לדקדק לכיין בלב, וגם אמירה בפה שהוא מקיים מצות עשה מן התורה, ואם היא מצוה מדרבנן, יכין בלבו ויאמר בפיו שהוא מקיים מצות עשה מדרבנן וכו'. ואיך שיהיה, אף על גב דיש מן האחרונים דנקטי עונג שבת דרבנן, ובדעת הרמב"ם יש פלוגתא, כיון דנראה עיקר כמאן דאמר עונג שבת דאורייתא, צריך לכיין האדם בלבו בעונג שבת, שהוא מקיים מצות עשה מן התורה'.

וכך הורה בעל יסוד ושורש העבודה (שער ח פרק עשירי), וזו לשונו 'ובעת האכילה ראוי לומר בכל עת: 'הריני אוכל לכבוד שבת, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה'.

האכילה עצמה עולה למקום הקודש - להיות מתברכין ונהנין ממנה כל העולמות

וכאשר התענוג בשבת נעשה מתוך כוונה לקיים את רצון ה', הרי זה קודש

ומעין זה אמר הרה"ק ר' נח מלעכוביטש זיע"א (תורת אבות שבת פרק שני אות צד) 'כשיהודי שמח עם הרוחניות של שבת, ממשיך שפע רוחני לכל השבוע. וכששמח גם עם הגשמיות דשבת, ומוסיף מאכל לכבוד שבת, ממשיך על ידי זה פרנסה לכל השבוע'.

טו. ובהמשך (סוף אות ה) כתב 'עתה לא נשאר לנו לבאר, כי אם מאמר אחד, למה תבשיל של שבת ריחו נודף, ועיין במה שתמהנו עליו. ואומר מה שנראה בישובו. כי ידוע שכל מאכל אשר יאכל לכל נפש אדם. הנה הכל נעשה בהשגחה פרטיות מאת בורא עולם ב"ה, שיזדמן זה המאכל דווקא לזה האדם, כי הוא השייך לשורש נשמתו. פירוש, שהחיות הרוחניות שבאוכל הלז הוא משורש הנשמה של אדם הזה, בדרך 'רעבים גם צמאים, נפשם בהם תתעטף', שכתב פירושו בשם האלהי הבעש"ט זלה"ה. כלומר, שאדם נדמה שהוא רעב לחם זה וצמא למים, ועל כן מתאוה לאכול, והאמת הוא, ש'נפשם' בהם תתעטף, פירוש, שנפש האדם הזה מעוטף ומשוקע באוכל הלז ועל כן מתאוה לאוכלו בכדי להשלים נפשו על ידי אכילה ושתיה זו, כמו

לפני ה' אלקיך כו' למען תלמד ליראה' (יד כג). נלמד מזה כי אכילת מצוה בקדושה מביא האדם לידי יראה, וכן הוא באכילת שבת עכ"ד. ואמת בפיו, שכן רמזו רבותינו ז"ל בגמ' יבמות בפסוק הנ"ל 'למען תלמד ליראה כו' ה' אלקיך כל הימים' - אלו שבתות וימים טובים, עיי"ש.

ונראה הרמז כמ"ש, כי כמו שמעשר שנאכל לפני ה' בירושלים מביא יראה וקדושה לכל האכילות שבכל המקומות, כמ"ש במ"א בשם מו"ז ז"ל, כי כל תרומה ומעשר מניח הכח בהשיריים, כמו כן אכילת שבתות ויו"ט שנאמר עליהם 'זה השולחן אשר לפני ה'" מביא יראה וקדושה לאכילות כל הימים. זה בבחינת ה'מקום' וזה בבחינת ה'זמן' כמ"ש¹⁷.

מפורסם בדורינו, מה"ר משה (הלוי) סופר (בעמח"ס אור פני משה) זצוק"ל מפשעווארסק. והצדיק הוא היה מפורסם לבעל מדריגה ורוח הקדש, והיה מנהגו שהיה מצניע שיורי מאכלים אשר היו מתוקנים לשבת, כגון הרקינין והדובשנין, ובבוא אליו איש נכבד בימי החול היה מכבדו בשירים הללו, ואמר, שזה מיקרי כעין 'שירי מנחות'¹⁸.

אכילת שבתות ויו"ט מביאה יראה וקדושה לאכילות שבימי החולין

ויש בסגולת אלו האכילות מתוך כוונה לקיים את מצות עונג שבת, להמשיך שפע קדושה ויראת שמים לאכילות שבימות החול, כמובא בשפת אמת (פר' צו תרנ"א ד"ה במדרש זוזאת) בזו הלשון 'ושמעתי מפי מו"ז ז"ל במ"ש באכילת מעשר ואכלת

שכתבתי לעיל בשם האר"י, שהנשמה היא הנהנה מרוחניות המאכל, כידוע. ונמצא לפי זה בהאיר האורה של שבת בהעולמות של מעלה ואור יאיר על נשמת האדם שלמטה. כי אף שהוא מוצב ארצה, מ"מ ראשו בשמים והוא מקושר ומחובר מלמטה למעלה. ולכן יאיר אור הזה עליו מלמעלה למטה כי אין הפסק ביניהם, ממילא האור הזה מופיע ומאיר ומגיע לכל השייך אל שורש נשמתו, ואף החיות הקדושה שבתוך האוכל השייך לו ירגיש אור הברכה הזה, ומתברך להיות מוטעם בטעם היפה ולהיות ריחו נודף.

טז. בתורת אבות (שבת פרק ראשון אות עד) מובא מבעל יסוד העבודה מסלונים זיע"א, בזו הלשון 'איתא מהאר"ז ל, כי על ידי אכילה של שבת ויו"ט יכולה להיות עליה לאדם יותר ממה שיהיה לו על ידי תפלה וכו'. וגדול ענין האכילה של שבת, שמקדש בה גם את גופו, עד שגם הוא מתעלה ומזדכך מחומריותו ואינו מתנגד כלל לנשמה שבו.

יז. בתורת אבות (שבת פרק שני אות קיא) מובא בזו הלשון 'מאן דמתענג בשבתא אתהפיך ליה מנגע לענג' (עיין תיקו"ז תיקון כא דף נח). כל תענוגי עולם הזה נקראים נגעים הבאים ממשכא דחויא, ועל ידי זה שיהודי מענג את השבת נהפך לו הנגע לעונג, שנחלץ מקליפותיהן ומטומאותיהן ומתענג על ה'.

ואולי דבריו אלו שהנגע מתהפך לענג על ידי עונג שבת, חוברים למה שאמר (שם פרק א אות מח) 'כשאדם מאמין באמת בשבת - שאפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלץ לו (שבת קיח:), נעשים לו כל מאכלי שבת רפואה שלימה'.

העיקר הוא התענוג הרוחני

- נועם הנשמות

אכן, תענוגי השבת אינם התכלית והעיקר של מצות עונג שבת, אלא יש מהם סיוע לבוא לתענוג הרוחני של שבת, וכמובא בתולדות יעקב יוסף (פר' קדושים ד"ה ונראה לו) 'על פי משל, למלך שנשבה בנו ידיו בשבי הקשה מכולם, ועברו זמני זמנים ותוחלתו נמשכה מלפדותו ולהשיבו אל אביו. וברוב עתים ושנים הגיעוהו מכתב אביו המלך, לבל יתייאש שמה, ושלא לשכוח נמוסי המלכות בין זאבי ערב, כי עוד ידו נטויה להחזירו אל אביו על ידי כמה וכמה (טצטקאות) [טצדקאות] במלחמה או בשלום וכו'. ומיד שמח בן המלך שמחה גדולה, אפס שהיה מגילת סתרים, ואי אפשר היה לו לשמוח בגלוי. מה עשה, הלך עם בני עירו אל בית היין או שאר דבר המשכר, והם שמחו ביין שמחה גשמיות, והוא שמח באגרת אביו וכו'. וככל החזיון הזה הוא ממש מצות עונג שבת אל הגוף שהוא החומר - במאכל ומשתה, כדי שיהיה פנאי להצדיק לשמוח שמחה ב' - שהוא שמחת הנשמה בדביקות השי"ת כל היום'.

וראה את דבריו הנפלאים של רבינו בחיי

(כ ח ד"ה וע"ד הפשט) על הפסוק 'זכור את יום השבת לקדשו', וזו לשונו 'אמר לקדשו' - שזכיר קדושתו, שיהיה בעינינו קדוש, ושנפנה מחשבותינו בו מעסקי הגוף, ושנתעסק בו בדרכי ה' יתברך שהוא עסקי הנפש. כי נתחייבנו ללכת בו אל הנביאים ואל החכמים שבכל דור ודור לבקש תורה מפיהם לשמוע דברי ה' יתברך, וכענין שאמרו רז"ל (ראש השנה טז): 'מדוע את הולכת אליו היום, לא חודש ולא שבת' (מלכים ב' ד כג), מכלל דבחדש ושבת בעי למיזל. וכן אמר דוד (תהלים קיט צז) 'כל היום היא שיחתי', היה לו לומר 'בכל' יום. אלא שרומז על היום המיוחד הוא השבת, שהיה מתענג בו בעסק התורה כל היום¹¹. ומפני קדושת יום השבת, קראו הנביא 'עונג', שנאמר (ישעיה נח יג) 'וקראת לשבת עונג', כלומר עונג הנפש, כי המשכילים ויראי ה' מתענגים בו בעסקי הנפש, ונפשם השכלית תתעדן עדון שכלי, וחשקה בהשגת ה' יתברך חשק הצמא למים, כענין שכתוב (תהלים מב ג) 'צמאה נפשי לאלוקים לא-ל חי'".

ית. על דרך זה מצינו באבן עזרא (ישעיהו נח יג) שפירש 'וקראת לשבת עונג', שלא תעשה בו מלאכה, ושתתענג הנפש בשמוע דברי תורה'.

וגדולה מעלת לימוד תורה בשבת לאין ערוך מלימוד התורה בימות החול, וכפי שהביא הבן איש חי (פר' שמוות ד"ה ובוה מובן) בשם המקובלים, וזו לשונו 'כתבו המקובלים ז"ל, דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת - אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול'.

ושמרו בני ישראל את השבת - לדורותם

☆ סגולת השבת לדורות ישרים ומבורכים ☆ לעשות את השבת לדורותם - חינוך לחיבוב המצוות ☆ העת הראוי להלהיב בני ביתו לעבודת השי"ת - ביום השבת ☆ תוספות שבת הוכחה לחיבוב המצוות ☆ המזדזז לאחרים זוכה לבנים הגונים ☆ שכר תוספת שבת משתלמת בעולם הזה ובזכותה מקרבין את הגאולה

לעשות את השבת לדורותם

- חינוך לחיבוב המצוות

והנה ידוע מפי ספרים וסופרים, שהדרך הנכונה להנחיל ולחנך את הצאצאים לתורה ויראת שמים, הוא על ידי שירגיל אותם לאהבת תורה וחיבוב המצוות מתוך שמחה, כי במדת היראה גרידא לא די למשוך בה את הלב להתמיד בכל עניני עבודת ה'. ומשום כך ב'ברכת החודש' אנו מבקשים על האהבה קודם ליראה - 'חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים'.

ובזה פירשו את מאמר הכתוב (דברים ו ל) 'ומל ה' אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך', שהקב"ה מל את לבבינו ולבב זרעינו, כאשר אנו מתעוררים ומעוררים את לבב זרענו 'לאהבה את ה' אלוקיך', להרגיל בקיום המצוות מתוך גישמאק וחיביבות, שבאופן כזה ימשך לבם אל דרך ה', עד ש'גם כי יזקין לא יסור ממנה' (משלי כב ו).

וראה את לשונו הזהב של קב הישר (פרק נח) שכתב 'ועל כל אדם מישראל מוטל לאהב התורה ולחבב התורה בפני בני

סגולת השבת לדורות ישרים ומבורכים

'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם' (לא טז). מתאמרא בשם צדיקים, שעל ידי שמירת שבת זוכים 'לדורותם ברית עולם', שיהיו דורותיו הבאים אחריו, הולכים בדרך הישר - 'ברית עולם'.

וראה מה שכתב בתורת משה נתן (מהגה"ק ר' משה נתן נטע יונגרייז זצ"ל, פרשתו) בזו הלשון 'דעל ידי שמירת שבת זוכה אדם שלא היה ראוי לבנים - שיולדו לו בנים. קל וחומר, דהקב"ה משמר לאדם הבנים שהיו לו מכבר, שלא ירע להם דבר, ויהיו קיימים לעד, ולא יכלה זרעו לעולם וכו'.

וזהו שאמר 'ושמרו בני ישראל', אתם אבות הנאמנים, אשר רצונכם לשמור את בניכם מכל מכשול, מכל צרה וצוקה, למען יהיו חיים וקיימים. תדעו שזה אפשר רק 'את השבת', על ידי שמירת שבת. 'לעשות את השבת' - יכולים אתם לפעול על ידי שבת, 'לדורותם ברית עולם' - שיהיה זרעכם לדורי דורות עד עולם^ט.

יט. על דרך זה מצינו בעטרת משה (מהרה"ק ר' משה נתן נטע ממאקאווא זיע"א, סליחות אות מו) 'לעשות את השבת לדורותם ברית עולם' (שמות לא טז), כל אחד ואחד מכין שבתותיו, כפי המשך של דורות שלפניו ושלאחריו מאיר ובא'.

אכילה ושינה מרובה, הרי הבן אינו זוכה לראות בטוב ה' ואינו טועם מהמתקנות של השבת השקולה כנגד כל התורה, וחבל על דאבדוין.

תוספות שבת הזכחה לחיבוב המצוות ענין נוסף שמתגלה בו ביותר חביבות ואהבת המצוות, הינו 'תוספת שבת', שכאשר יהודי מוסיף ומהדר יותר מהמחוייב בו מעיקר הדין, הרי זה עדות וסימן שהוא שמח במצוה ורוצה לקיימה בחשק ואהבה רבה, ולפיכך הוא מקדים ומוסיף מן החול על השבת. ובוודאי שיש לזה כח והשפעה מרובה להחדייר בלב בני הבית אהבה ורצון לילך בדרכי אבות הששים ושמחים לעשות רצון קונם וחפץ צורם.

המזרז לאחרים זוכה לבנים הגונים ומי שמתעורר להוסיף מחול על הקודש ואף מזכה את הרבים בענין זה, מלבד האמור, שבמעשהו הוא מגלה את חביבותו למצוות, יש לזה ענין סגולי בפני עצמו, לזכות לבנים, כמובא במשפט צדק (סגולות ישראל, ערך בנים) 'אמר רבינו האר"י ז"ל לאחד, סגולה לבנים, שיזהר מאוד וגם יזהיר לאחרים על תוספות שבת בערב שבת ובמוצאי שבת².

ביתו ובניו, ולהזהירם תמיד על קיום התורה ומצותיה'.

העת הראוי להלהיב בני ביתו לעבודת השי"ת - ביום השבת

והנה הזמן הנאות והנכון לקיים את דברי הקב הישר 'אהב התורה ולחבב התורה בפני בני ביתו ובניו, ולהזהירם תמיד על קיום התורה ומצותיה' - הוא ביום השבת קודש, שכראות הבן את אביו שמח במצות השבת, עד כמה הוא מהדר לקיימה ולעשותה בכל פרטיה ודקדוקיה - מתוך תענוג ושמחה בעת התפילות והסעודות של שבת, אזי מתעורר בליבו רצון והשתוקקות לזכות גם הוא להתענג ולטעום מנופת צוף נועם השבת.

והרי זו מהות השבת - חביבות ואהבה, כמובא בבבבני יששכר (מאמרי חודש ניסן מאמר ג - שבת הגדול) 'ונמצא יום השבת יומא דנשמתא הוא יום מסוגל לאהבה, (רמז לדבר אמר כבוד מחותני, הרב הקדוש המקובל המפורסם בישראל מהרצ"ה [מזידיטשוב] צוק"ל: 'אהבה בכל לב, אהבה בכל נפש, אהבה בכל מאד, בגימטריא שבת')'.

אך אם חלילה האב מקיים את מצוות השבת 'כמצות אנשים מלומדה', ולא ניכר עליו שמחת השבת וערבותה מלבד

כ. הגאון רבי שמחה קפלן זצ"ל (אב"ד בעיה"ק צפת) סיפר מעשה נורא על גודל סגולת תוספות שבת, ממה ששמע מבעל העובדא בעת שלמד בשיבת מיר בחו"ל, וכה סיפר: בימי בחורתי התאכסנתי אצל משפחה שהתגוררה במיר, והיה להם בן יחיד ששמו בערל'ע. באחד מימי השישי כאשר התכוננתי בבוקר לצאת וללכת לשיבה, ראיתי את בעל הבית מתכוון לצאת לשוק העיירה למסחר, וכשהיה בדרכו לצאת, שמעתי איך שבעלת הבית אומרת לבעלה ומזכירה לו כמה פעמים 'היום ערב שבת ותזהר לחזור מוקדם'.

והנה כאשר חזרתי מסדר הלימוד בשיבה אחרי תפילת מנחה גדולה, מצאתי את בעלת הבית עומדת ומשקפת בעד החלון בדאגה, וממלמלת בפיה 'מי יודע מה קרה', וכך חוזרת ואומרת

'עוד מעט שבת, עוד מעט שבת, מי יודע מה קרה'. ברוב פליאה פניתי אליה בשאלה, שהרי עוד היום גדול וישנם כמה שעות שלימות עד זמן כניסת השבת, ומה מקום לדאגה ופחד בשעות מוקדמות כאלו.

השיבה לי בעלת הבית ואמרה, בא ואספר לך מה פשר הדבר. הנה שנים רבות שהיינו נשואים ולא זכינו להפקד בזש"ק, ובעזרתו ית' לאחר שנים רבות של עגמת נפש וציפיה, זכינו בחסדי ה' לבן זכר, אך לדאבון לבנו, הוא לא היה בתכלית הבריאות בעת היוולדו, והרבה סבלנו בגידולו - בהתרוצצות מרופא אחד למשנהו. והתשובה שקבלנו היתה, שכנראה יש לילד מום בלבו ר"ל, ואין בכוחם למצוא תרופה למחלתו. אך עצה הציעו לנו, לנסוע לילנא, אשר שם מתגורר רופא גדול ומפורסם, אולי הוא ימצא מזור למחלתו.

בלית ברירה חשנו צעדינו אל עבר וילנא, בתקוה שנמצא שם את השליח הטוב לרפואת בינינו. אך לאחר שביקרנו אצלו פעם פעמיים, פנה אלינו הרופא בסבר פנים מבשרות רעות, ואמר בוודאות: 'ילד זה אינו יכול לחיות יותר מתקופה קצרה, חבל לכם להשקיע זמן וממון מיותר, חזרו לביתכם והשלימו עם מצבכם'.

שבורים ורצוצים יצאנו מבית הרופא, לא ידענו לאן לפנות לאחר ששמענו דברי יאוש נוראים כאלו, ובקושי רב הגענו עד בית האכסניא ששהינו בו בוילנא. שם פרצתי בבכי תמרורים ומאנתי להינחם. המתגוררים באכסניא, כאשר שמעו את צרותינו, אמרו לנו: כדאי לכם בדרך נסיעתכם לביתכם, להיכנס לראדין, שם מתגורר הצדיק הקדוש החפץ חיים, פנו אליו ותבקשו את עצתו וברכתו.

מיד שמנו את פנינו וצעדנו לעבר העיר ראדין - אל ביתו של החפץ חיים זצ"ל. התיישבנו בצל הקודש, וסיפרנו לפני הכהן הגדול את כל השתלשלות חיינו וצרת מחלת הבן היחיד. נענה החפץ חיים ואמר 'מה ביכולתי לעזור, כסף אין לי, ומה עוד אוכל לעזור... בשמעי זאת פרצתי בבכי תמרורים מאין הפוגות.

או אז קרא לי החפץ חיים ואמר לי: 'קבלו עליכם שתקדימו לקבל את שבת מלכתא'. שאלתי אותו, מה הוא ההגדרה 'להקדים'. השיב לי החפץ חיים והורה: 'ביום שישי בחצות היום תהיה כבר המפה של שבת מונחת על השולחן, ונרות השבת יהיו סדורים עליה, ומזמן הדלקת הנרות לא תעשו שום מלאכה ויהי מה'. הדברים יצאו מפי הצדיק, ומיד קבלנו על עצמנו לקיים ככל אשר ציוה עלינו.

והנה ראה זה פלא, מיד בהגיענו לביתנו אשר במיר, כבר חל שיפור ניכר בילד, ומעט מעט החל להבריא ולאכול כשאר ילדי גילו ללא שום הבדל ושינוי. כמובן שביקרנו אצל הרופא של העיירה, והוא השתומם למראה עיניו, ולא היה יכול לעמוד בתימהונו - עד שהוציא סכום כסף מכיסו וציוה עלינו לנסוע אל הרופא הגדול שבילנא, שיבדוק שוב מה מצבו של הילד, כי נראה שהיתה כאן טעות נוראה.

כשהגענו לילנא אל הרופא הגדול, אמר לנו: 'הלצון אתם חומדים לי?! זה ילד אחר ולא אותו הילד שבדקתי לפני תקופה קצרה'. אמרנו לו שיש לנו רק בן יחיד והנה הוא לפניך. שאל הרופא שנית, האם הייתם בוינא (שהיה בימים ההם מקום רפואה מפורסם). נענינו ואמרנו לו: 'היינו אצל החפץ חיים', והוא הדריך אותנו כדת מה לעשות.

מאמר שם הגדול, סי' ב) שהאריך בענין זה וכתב בתוך דבריו 'וידוע כי שכר תוספת שבת הוא בעולם הזה, כי יתר על החיוב שאדם עושה מדעתו, שכרו מיד כידוע' יא.

ובתוך דבריו כתב לבאר הטעם למה שציווה הקב"ה להוסיף מחול על הקודש, כי 'כמו שהוציאנו השי"ת ממצרים מעבדות לחרות ומשיעבוד למנוחה קודם זמנו וכו', כמו כן מחויבים אנחנו להוציא את עצמינו מעבדות של ששת ימי המעשה למנוחה מבעוד יום, קודם זמנו של שבת בעצמותו'.

ובסוף הדברים מביא לפרש את מה שאמרו חז"ל (שבת קיח:): 'אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין',

ולא זו בלבד, אלא שכבר הבטיח נאמנה מרנא החפץ חיים זצ"ל לאותם המתנדבים לחזק ולזרז ענין זה, שיזכו שיהיו בניהם מגדולי ישראל, וזו לשונו (משנה ברורה סי' רנו סק"ב) 'נכון מאד שימצאו אנשים המתנדבים בעם לילך ולזרז בכל רחובת קריה על דבר סגירת החנויות והדלקת הנרות וכו', ואשרי חלקם כי הם מזכים את ישראל לאביהם שבשמים, ויזכו עבור זה המתחזקים תמיד במצוה זו לבנים גדולי ישראל'.

שכר תוספת שבת משתלמת בעולם הזה ובזכותה מקרבין את הגאולה

ושכרה של מצוה זו שהיא משתלמת כבר בעולם הזה ואף מקרבת את ביאת הגואל, כפי שמצינו בייטב פנים (לשבת הגדול,

נענה הרופא ואמר: אנחנו הרופאים יש בידינו לתקן את הקיים, כגון מי שיש לו לב פגום, אנו מנסים לתקן אותו, אבל רבכם פעל עבורכם 'יש מאין', ועכשיו אוכל לספר לכם כל האמת, 'שהלב של בנכם היה אכול לגמרי ממש במצב של אין'.

או אז הפטירה בעלת הבית ואמרה: עכשיו אתה מבין מדוע רבתה דאגתי כשבעל הבית מתמהמה מלהגיע.

כא. מצינו בקדושת יו"ט (פר' ואתחנן) ענין זה ביתר ביאור, וזו לשונו 'ובזה נוכל להבין מה דאיתא בזוה"ק (פר' יתרו פה.) ד'כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין', והיינו שאי אפשר לזכות לברכה או לפרנסה בעולם הזה כי אם על ידי השבת, ואפילו אם עובד כמה מלאכות בימות החול להתפרנס, כל זה אינו שווה כלום אם אינו שומר את יום השבת קודש, כי שמירת יום השבת נותן כח ואומץ רב והשפעה טובה במלאכתו שעושה בכל ימות החול לפרנסה, כמבואר כל זה בספרים הק' באריכות.

ולכאורה גם זה טעמא בעי, דהיאך יכול לזכות על ידי שמירת השבת לפרנסה בריוח, וכי לא כללא הוא, דאמרו (עירובין כב.) 'היום לעשותן ומחר לקבל שכר', דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט:), וא"כ שבת קודש הוא גם כן בכלל כל שאר המצוות, ולמה ישתנה דינו ליתן שכרה גם בעולם הזה - שיזכה על ידה למזוני רויחא.

ולתשובת שאלה זו נאמר, דהנה ידוע אשר מלבד מה שנתן לנו הקב"ה מתנה טובה את יום השבת לשוב ולשמוח בו, נוסף לזה זיכה אותנו, שכל אחד ואחד מישראל יוכל להוסיף מחול על הקודש מדעתו כפי השגתו, ומה שמוסיפים מחול על הקודש מדעתם יהיה נקרא בכלל

שאדם מודד מודדין לו, וכמו שאנחנו עושים שבת קודם זמנו, כמו כן ימהר לגאלנו קודם זמנו לעשות יום שכולו שבת, במהרה בימינו אמן.

וזו לשונו 'רוצה לומר, אלו הוסיפו מחול על הקודש והיינו 'שתי שבתות', של הקב"ה - עיצומו של יום, ושבת שאנחנו מוסיפין מבעוד יום קודם זמנו, אז במדה

יום השבת קודש גופיה, וכבר מבואר בספרים הק' שבאמת חיוב הוא להוסיף מחול על הקודש, ועל ידי זה הוי כאילו הביא עצמו לידי חיוב, ושפיר איכא שכר עליו אף בהאי עלמא - כדין שאר המצות שהוא מביא עצמו לידי חיוב.

ולפ"ז יש לומר, דדברי הזוהר הק' המפורשים, דכל ברכאין דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, וסבות השפע תבוא רק על ידי שמירת שבת, היא רק עבור התוספת שבת - שהוא מביא את עצמו לידי חיוב, שגם זה הוא נכלל ביום השבת קודש גופיה'.

חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,
והוספות פסקים בעל פה
שנמסרו מפי הגאון
רבי שמעיה לעזו שליט"א

בדין ערבות לאנשים ולנשים

בדין ערבות לאנשים ולנשים

אע"פ שיצא מוציא את חבירו מדין שומ"כ

א. בכל המצוות שאדם מוציא את חבירו מדין שומע כעונה קיי"ל שאף על פי שכבר יצא מוציא, ור"ל שאפילו שכבר קיים זה שבא להוציא את חבירו את המצוה, וכבר יצא ידי חובתו, מ"מ עדיין יש בכוחו להוציא את חבירו מדין שומע כעונה, ויסוד הדין בזה הוא משום 'ערבות' והיינו שכל ישראל ערביין זה לזה^א ונתחייבו לדאוג שיקיימו חבריהם את המצוות.^ב

ערבות אנשים לנשים, נשים לאנשים, ונשים לנשים

ב. נחלקו האחרונים האם איכא לדין ערבות אף גבי נשים, וג' שיטות בדבר. [א] שיטת הנובי"י שבנשים ליכא כלל לדין ערבות והיינו לא אנשים לנשים ולא נשים לאנשים או נשים לנשים,^ג [ב] שיטת המהרי"ט שאנשים ערבים לנשים אך

א. עיי' סנהדרין מ"ג ע"ב שבשעה שקיבלו עליהם ישראל את האלה והשבועה בהר גריזים ובהר עיבל נעשו ערבים זה לזה.

ב. ובביאור הדבר מדוע רק ע"י דין ערבות יש בכוחו להוציא את חבירו, עיי' בשו"ע ס' קס"ז סכ"ג וכ"ה בחזו"א ריש סי' י"ט שכתבו לבאר על פי מה דאיתא במתני' ר"ה כ"ט א' שכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתו, ולפיכך השומע מחרש שוטה וקטן אינו יוצא ידי חובה, דלא מיקרי ששמע 'קול ברכה' מחבירו רק 'קול דברים' בעלמא, וכן היה בדין להחשיב את השומע ממי שכבר יצא ידי חובה ומברך רק עבור חבירו, שנחשב בזה כמו ששומע ממי שאינו מחוייב בדבר ואין זה נחשב ששמע ברכה רק קול דברים בעלמא, ורק מחמת דין 'ערבות' נחשב גם הוא כמחוייב בדבר ויכול לברך עבור חבירו ונחשב בזה ששמע חבירו קול ברכה.

ג. הנה בגמ' ברכות ד"כ ע"ב נסתפקו גבי נשים בברכהמ"ז אם הן מדאורי"י או מדרבנן, והנפ"מ דאם הן מדאורי"י ה"ה מוציאות אף את האנשים ומשא"כ באם הן מדרבנן שאין בכוחן להוציא את האנשים, והק' הרא"ש דלכא"ו אף אם אינן מחוייבות אלא מדרבנן מ"מ הא יכולות להוציא את האנשים מדין ערבות, וכמו גבי איש שאכל רק כזית שאינו מחוייב אלא מדרבנן ואעפ"כ מוציא איש אחר שאכל כדי שביעה ומחוייב מדאורייתא מדין ערבות, ותי' ז"ל "לפיכך

אין הנשים ערבות לאנשים או לנשים ד, [ג] שיטת הרעק"א שאנשים ערבים לנשים וכן הנשים ערבות לאנשים ולנשים ה, ולענין מעשה קיי"ל עיקר כשיטת הרעק"א¹.

חקידה ביסוד דין ערבות

ג. להצד שאין ערבות מאנשים לנשים – נחלקו האחרונים האם כאשר מוציא איש אחר ידי חובתו יכול בחדא מחתא גם להוציא את האשה או לא. ושורש הפלוגתא

כשאכל כזית ונתחייב לברך עליו אע"פ שלא נתחייב חיוב מן התורה מוציא את אחרים שאכלו כדי שביעה, שערב הוא בעבורם ועליו להצילם מן העוון ולפטור אותם מן המצוות, אבל אשה אינה בכלל ערבות ולפיכך אינה מוציאה אלא מי שחיובו מדרבנן ע"כ, ובפשוטו מבואר בזה בדברי הרא"ש שהנשים לא קיבלו עליהן דין ערבות ולעולם אינן מוציאות את האחרים [היינו בין אנשים ובין נשים] אחר שכבר יצאו ידי חובתן. ועיי' בחלקת יואב קמא או"ח ס' ל"ו שכתב בבאיור דברי הרא"ש, שכיון שערבות נפקא מ'וכשלו איש באחיו' (עיי' סנהדרין כ"ז ע"ב ושבועות ל"ט ע"א), וכבר כתבו התוס' בב"ק דט"ו דהיכי דכתיב 'איש' בתורה אין האשה בכלל כל זמן דליכא ריבוי מיוחד לרבותן, א"כ שפיר אין האשה עריבה בעד איש.

ובדגו"מ או"ח ס' רע"א כתב וז"ל "ואני מסתפק אם האשה דאינה בכלל ערבות היינו שהיא אינה עריבה בעד אחרים, אבל האנשים שקבלו ערבות נתערבו גם בעד הנשים, או דלמא כשם שהנשים לא נכנסו בכלל ערבות כך לא קיבלו האנשים ערבות בשביל הנשים" וצ"ע. ואולם בספרו צ"ח ברכות ד"כ נקט בפשיטות "דמסתמא כי היכי דנשים אינן ערבים בשביל אנשים הכי נמי אין האנשים ערבים בשביל הנשים".

ד. ז"ל בחידושיו עמ"ס קידושין ד"ע "טף ונשים אנו חייבים עליהם והם אינן חייבות עלינו".

ה. עיי' בשו"ת רעק"א מהדו"ק ס"ז שפליג על הדגו"מ, וכתב "דאין חילוק כלל בין איש לאשה לענין ערבות, ולא מצינו בשום דוכתא דבאשה לא יהיה הדין דאם יצאה מוציא", ומש"כ הרא"ש כוונתו משום דערבות אין שייך רק במצוה שהוא עצמו מחוייב בה, דבזה אף אחר שכבר יצא ה"ה מוציא גם אחרים מדין ערבות, ומשא"כ במצוה שאינו מחוייב בה דה"ה נידון בזה כאינו בר חיובא וכחרש שוטה וקטן, וזהו כוונת הרא"ש דלהצד שהאשה אינה מחוייבת בברכהמ"ז רק מדרבנן ה"ה נידונית כלפי דאורייתא כאינה בר חיובא ולא שייך בה דין ערבות להוציא אנשים שה"ה כחש"ו שאינם מחוייבים. ועיי"ע בפמ"ג ס' תרפ"ט א"א סק"ד וז"ל "והנה נסתפקתי כמה פעמים אי אשה בכלל ערבות למה שמשמע מרא"ש ברכות ד"כ לכאורה דאין נשים בכלל ערבות, מ"ה אם כבר יצאה אשה יד"ח אין מוציאה לאשה או לאנשים". ועיי' עוד להפמ"ג בפתיחה כוללת ח"ג אות כח שנסתפק נמי בזה, ואולם בספרו ראש יוסף ברכות ד"כ נקט בפשיטות כהרעק"א שלא מצינו חילוק בין אשה לאיש גבי דין ערבות.

ו. הנה מלבד שכ"מ ברעק"א ובפמ"ג הנ"ל, כ"ה נמי בהג' חת"ס או"ח ס' רע"א ובשעה"צ שם סק"ט, וכך קבלתי נמי מרבתי מנחילי מסורת ההוראה.

בזה הוא ביסוד דין ערבות, די ש לחקור אם הוא רק חיוב דרמא עליו להוציא אחרים יד"ח, או שמחמת דין ערבות נעשה כאילו הוא עצמו מחויב לברך, דלהצד הראשון הרי החיוב רמא עליו רק לגבי אנשים ולא לגבי נשים ומשום הכי אינו יכול להוציאן אף בכה"ג שכבר מברך בעבור איש אחר, ומשא"כ להצד השני דכיון שמברך בעבור אחר נעשה כאילו הוא עצמו מחוייב בדבר ושוב יכולה האשה לצאת בזה מדין שומע כעונה!

קריאת המגילה לנשים

ד. המנהג המקובל שאף מי שכבר יצא ידי חובתו קורא שוב להוציא אחרים ידי חובתן ואפילו לנשים לבדן^ה.

ברכות המגילה לנשים

ה. באופן שכבר יצא ידי חובתו וקורא שוב את המגילה להוציא את הנשים, היותר נכון שלא יברך את ברכות המגילה בעבורן רק כל אשה תברך לעצמה^ו.

ז. עיי' בשו"ת רעק"א שם שהקשה על הדגו"מ מברכות מ"ח שמבואר שם דאם היה שמעון בן שטח אוכל כזית היה יכול להוציא את ינאי המלך ואת אשתו המלכה יד"ח, ומבואר בזה שיש ערבות מאנשים לנשים ודלא כהדגו"מ. ובצל"ח הנ"ל כתב ליישב בזה, דכיון שמוציא את ינאי המלך שלגביו יש לו דין ערבות, שוב הוי כאילו נתחייב מחדש וכאילו לא קיים עדיין את המצוה, וממילא יכול להוציא בזה בחדא מחתא גם את האשה.

ח. הנה מלבד מה דקיי"ל עיקר כהרעק"א ודעימיה שאיכא ערבות אף לנשים, בקריאת המגילה איכא סברא נוספת להתיר לקרוא להן, דהנה יעווי' בשו"ע ס' תרפ"ט ס"ב בשם הבה"ג שהנשים אינם מוציאות את האנשים בקריאת המגילה, ופירשו הפוסקים הטעם לפי שחיוב האנשים הוא בקריאה ומשא"כ הנשים שאינן חייבות רק בשמיעה, ומעתה י"ל דאפילו להצד שאין ערבות מאנשים לנשים מ"מ אף בלא דין ערבות י"ל שהם יוצאות בעצם השמיעה ויל"פ בזה.

ט. עיי' בזה אריכות גדולה בשו"ת מנח"י ח"ג ס' נ"ג ונ"ד, ומסקנתו שבכה"ג יברכו הנשים לעצמן מתרי טעמי, א' כיון שנחלקו הפוסקים אם האנשים ערבים בעבור הנשים, ואע"ג דלענין קריאת המגילה מקילינן בזה היינו משום דאינן יודעות לקרות בעצמן אבל גבי ברכה שיוודעות לברך לעצמן שפיר איכא למיחש לשי' הדגו"מ ודעימיה שאין האנשים ערבים לנשים, ב' ובלא"ה הלא מצינו ג"כ שנחלקו הפוסקים אם אחד יברך בעבור אחרים כאשר הם יודעים לברך בעצמם, ואע"ג שגם לענין זה כבר עמא דבר להקל, מיהו כאן ה"ז חזי לאיצטרופי ויש להחמיר. זאת ועוד דבמקום שאין מנין, יש לחוש ג"כ לשיטת השו"ע ס' תרפ"ט ס"ה ושאר

אחרונים, דכש אין מנין אין יכול האחד להוציא את האחרים דאין היחיד מוציא את חברו אלא בעשרה כמו תפילה, ולכן אף כי לענין הקריאה מקילינן בכל הנ"ל כי אין הכל בקי אין לקרוא, מ"מ לענין הברכה יש לכל אשה ואשה לברך בעצמה.

